

kaur.kender@mac.com
juhatus@ravikanep.ee

Teie 14.10.2015
Meie 11.05.2016 nr 1-6/16-60/1

Vastus kollektiivsele pöördumisele

Lugupeetud kollektiivse pöördumise esitajad

Täname teid kollektiivse pöördumise "Laske elada" eest, samuti täname pöördumise algatajate esindajaid MTÜ Ravikanep juhatuse liiget hr Mart Kalvetit ja hr Siim Tuisku osalemise eest Riigikogu õiguskomisjoni k.a 9. veebruari arutelul.

Arutelul osalesid külaliste ja spetsialistidena pöördumise "Laske elada" algatajate esindajad Mart Kalvet ja Siim Tuisk, tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski, justiitsminister Urmas Reinsalu, siseministri nõunik Väino Linde, Justiitsministeeriumi asekancler Kristel Siitam-Nyiri, Tervise Arengu Instituudi direktor Maris Jesse, Tervise Arengu Instituudi nakkushaiguste ja narkomaania ennetamise osakonna juhataja Aljona Kurbatova, Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefektuuri prefekt Kaido Kõplase, Ravimiameti peadirektori asetäitja Katrin Kiisk, Ravimiameti juhtivspetsialist Katrin Tomson, Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna nõunik Ain Peil, Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna analüüsitalituse juhataja Jako Salla ning Sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakonna nõunik Anna-Liisa Pääsukene.

Arutelul käsitleti kanepi oma tarbeks kasutamise ja kasvatamise legaliseerimist ning raviotstarbel kasutatava kanepi kättesaadavuse hõlbustamist. Kõne all oli kanepi müügi riikliku regulatsiooni ja kontrolli kehtestamine ning pöördumises "Laske elada" sisalduv üleskutse töötada välja, võtta vastu ja viia ellu narkosurmade vähendamise strateegia Eestis.

Arutelul kuulas õiguskomisjon ära osapoolte seisukohad. Ministeeriumide ja politsei esindajad ning tervisekaitsjad ei toetanud kanepi kasutamise ja kasvatamise legaliseerimist. Arutelul jäi kõlma mõte, et uimastisõltlaste võõrutusvõimalusi tuleks Eestis parandada. Üle oleks vaja vaadata ka karistuspoliitika rakendamine, sest oluline ei ole noort inimest iga hinna eest karistada, vaid suunata ta osalema võõrutusprogrammis. Samuti märgiti, et riik peaks üle vaatama kanepi raviotstarbel kasutamise võimalused.

Käesoleva aasta 9. veebruari arutelul leiti, et õiguskomisjon küsib mõne kuu pärast ministeeriumidelt, milliseid samme on astunud, ning kujundab oma seisukoha. Võõrutusravi arendamine kuulub tervise- ja tööminister Jevgeni Ossinovski valdkonda ning justiitsminister Urmas Reinsalu pädevuses on tegeleda karistuspoliitika küsimustega.

Käesolevas kirjas vastame teie pöördumises esitatud ettepanekutele ning esitame Riigikogu õiguskomisjoni ja ministeeriumide seisukohad narkopoliitika arendamise ja suundade kohta.

Vastame lühidalt ka teie pöördumise punktides 1-3 toodule, sest k.a 9. veebruaril toimunud kollektiivse pöördumise "Laske elada" arutelul keskenduti peamiselt selle 4. ja 5. punktile, kus te olete avaldanud soovi, et töötataks välja, võetaks vastu ja viidaks ellu strateegia, mille eesmärk on Eestis narkosurmade arvu vähendada ja muuta narkosõitlaste elu inimväärsemaks ning töötada välja fentanüülisõltuvusvastaseid meetmeid, nt rakendada heroini asendusteraapiat ja seada sisse süstimistoad 01.01.2016.

Pöördumise kolm esimest punkti olid järgmised:

- dekriminaliseerida kanepi kasutamine ja kasvatamine oma tarbeks alates 01.01.2016, kehtestada kanepi müügi riiklik regulatsioon ja kontroll;
- anda viivitatamatult amnestia kõigile kanepiga seotud süütegude eest süüdimõistetud isikutele;
- kehtestada viivitatamatult moratorium kõigile kanepiga seotud süütegude menetlemisele.

Praegu on narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse (NPALS) §-s 15¹ sätestatud väärteokoosseis, mis võimaldab omaks tarbeks narkootilise või psühhotroopse aine arsti ettekirjutuseta tarvitamise või väikeses koguses ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest määrata karistuseks kuni 300 trahviühiku suurune rahatrahv või arest. Seega ei ole kanepi arsti ettekirjutuseta tarvitamine või väikeses koguses ebaseaduslik valmistamine, omandamine või valdamine praegu kuriteona karistatav.

Karistuspoliitiliselt ei pea me võimalikuks ega õigeks muuta lubatavateks tegudeks karistusseadustiku 12. peatüki 1. jaos "Narkootikumidega seotud süüteod" sätestatud kuriteod ning vabastada karistuse kandmisest nende eest süüdimõistetud isikud. Eeltoodust tulenevalt ei ole kriminaalõiguslikult võimalik kehtestada moratoriumi kõigile kanepiga seotud süütegude menetlemisele. Süüteomenetlus lõpetatakse isikute suhtes üksnes juhul, kui seadusandja tunnistaks süütegudena käsitletavat teod lubatavaks, st tunnistaks süüteokoosseisud kehtetuks.

Eesti tänases õigusruumis, mis on Euroopa õigusruumi üks osa, ei ole niivõrd radikaalne samm põhjendatud. Eesti on ühinenud ÜRO 1961. aasta narkootiliste ainete ühtse konventsiooniga ning 1971. aasta psühhotroopsete ainete konventsiooniga, mis ei võimalda kanepi tarvitamist legaliseerida.

Õiguskomisjoni seisukoht on, et kanepi legaliseerimine ei ole praegu võimalik ega vajalik. Kanep ei ole legaalne üheski Euroopa Liidu riigis. Komisjon leiab, et narkootiliste või psühhotroopsete ainetega (sh kanepiga) seonduvat tuleb käsitleda komplekselt ja tasakaalustatult, ühtse probleemipüstitusena ja mitme valitsusala koostöös.

Õiguskomisjonis oli arutamisel, kas tuleks kaaluda loobumist uimastite tarvitamise eest aresti määramise võimalusest. Praegu annab NPALS-i § 15¹ lõige 1 võimaluse määrata narkootilise või psühhotroopse aine arsti ettekirjutuseta tarvitamise või väikeses koguses ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest kuni 300 trahviühiku suuruse rahatrahvi või kuni 30-päevase aresti. Nendel juhtudel saaks väärteo menetleja lõpetada menetluse otstarbekuse kaalutlusel väärteomenetluse seadustiku (VTMS) § 30 alusel. Nii teiste riikide kui ka Eesti kogemused näitavad, et sellisel juhul aresti määramine ei ole alati tulemuslik. Tuleb panustada ravi- ja sotsiaalprogrammide arendamisse ning sellesse, et abi vajavad inimesed saaksid nendes programmides osaleda.

"Väärteomenetluse seadustiku § 30:

§ 30. Väärteomenetluse lõpetamine otstarbekuse kaalutlusel, väärteoga tekitatud kahju hüvitamise või alaealiste komisjonile väärteoasja materjalide üleandmise korral

(1) Menetleja võib väärteomenetluse lõpetada, kui:

1) menetlusaluse isiku süü ei ole suur ja väärteomenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi;

2) menetlusalune isik on väärteoga tekitatud kahju vabatahtlikult hüvitanud või heastanud või

3) menetlusalune isik on võtnud kohustuse osaleda sotsiaalprogrammis.

(1¹) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktis 3 ettenähtud kohustuse täitmisel lähtutakse kindla sotsiaalprogrammi kohaldamise minimaalsest tähtajast, mis ei tohi ületada kümmet kuud.

Kokkuvõtte sotsiaalprogrammi läbimise kohta lisab kohtuväline menetleja väärteotoimikusse.

(1²) Kui isik, kelle suhtes on väärteomenetlus lõpetatud käesoleva paragrahvi lõike 1 punkti 3 alusel, ei täida võetud kohustust või paneb sotsiaalprogrammis osalemise ajal toime uue

süüteo, võib kohtuväline menetleja uuendada väärteomenetluse oma määrusega. Kui uuendatud menetluses isikut karistatakse, siis sotsiaalprogrammis osalemise aega karistusest maha ei arvata.

(1³) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud alustel väärteomenetluse lõpetamisel hüvitab menetluskulud menetlusalune isik. Alaealise menetlusaluse isiku menetluskulud jäävad riigi kanda.

(1⁴) Menetluskulusid määrates arvestab menetleja kriminaalmenetluse seadustiku § 180 lõikes 3 sätestatud.

(2) Kui kohtuväline menetleja leiab, et isikut, kes pani väärteo toime neljateist- kuni kaheksateistaastasena, saab mõjutada karistust kohaldamata, või kohus leiab, et isikut, kes pani väärteo toime neljateist- kuni kaheksateistaastasena, saab mõjutada karistust või karistusseadustiku §-s 87 sätestatud mõjutusvahendit kohaldamata, teeb kohtuväline menetleja või kohus lahendi väärteomenetluse lõpetamise ja väärteoasja materjalide üleandmise kohta alaealiste komisjonile.“

Õiguskomisjon leiab, et narkootikumide tarvitamise vähendamise poliitika prioriteedid on uimastikasutust üleüldiselt ennetada ja vähendada, eriti laste ja noorte hulgas. Uimastitarvitamise ennetamiseks on vaja üles ehitada kaks süsteemi: esmase ehk universaalse ennetuse süsteem, mis on mõeldud lastele ja kõigile teistele inimestele, kes ei ole uimasteid kasutanud, ning varase märkamise ja sekkumisele suunamise süsteem, mis aitab uimastisõltuvuse riskiga laste ja täiskasvanute sümptomeid varakult märgata ning võimaldab neil abi saada enne, kui uimastitega katsetamine on muutunud sõltuvuseks.

Meditsiinilisel näidustusel on kanepi toimeaineid Eestis võimalik kasutada. Seda, et kanepit hakataks pidama legaalseks uimastiks nii nagu alkoholigi, ei saa komisjon toetada, sest sellest ei muutuks Eesti inimeste elu ja ühiskonna toimetulek paremaks. Viimaste aastate jooksul on lõpuks ometi hakanud vähenema Eesti levinuima uimasti alkoholi tarbimine. Noorte alkoholitarbimine on vähenenud ja meil ei ole vaja juurde uut legaalset uimastit. Kanepi legaliseerimine tekitaks huvi kanepit proovida ka nendes noortes, kes seda teinud ei ole ega ole seni ka kavatsenud teha. Uimastikahjustest tekkivad kulud jäävad ikka kõigi, mitte ainult uimastikasutaja kanda. Toodud põhjustel ei saa õiguskomisjon praegu ega lähitulevikus kanepi legaliseerimist toetada.

Riigikogu õiguskomisjon lahendas pöördumise Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 152¹³ punkti 6 alusel ja pöördub Justiitsministeeriumi poole ettepanekuga analüüsida NPALS-i § 15¹ ja VTMS-i § 30 rakenduspraktikat.

Järgnevalt esitame kokkuvõtlikult 9. veebruari arutelul osalenud ministeeriumide seisukohad ja nende tegevuse kirjeldused.

1. Siseministeerium

Siseministeerium jätkab senist tööd Eesti uimastitarvitamise vähendamise poliitika valge raamatu elluviimisel ning uimastiennetuse valitsuskomisjoni juhtimist, lähtudes valge raamatu peamisest eesmärgist, milleks on Eestis püsivalt vähendada narkootikumide tarvitamist ja sellest tingitud ühiskondlikku kahju. Selle saavutamiseks juurutatakse nn tasakaalustatud lähenemist, kus võrdselt keskendutakse uimastite pakkumise, nõudluse ja kahjude vähendamisele.

Poliitika elluviimise lisavahendina moodustati käesoleva aasta märtsis siseministri juhitava uimastiennetuse valitsuskomisjoni juurde valdkonnaekspertidest koosnev tööühm, mille eesmärk on tagada, et Eesti uimastitarvitamise vähendamise poliitika tulemuslikult ellu viidaks. Uimastiennetuse valitsuskomisjoni juures on töötanud mitmeid tööühmi, kuid üldjuhul on need arutanud kindlaid teemasid. Uue tööühma eesmärk on tuua ühise laua taha kokku sotsiaal-, rahvatervise-, korrakaitse- ja kriminaalvaldkonna esindajad. Tööühma esimene kohtumine toimus aprillis, sellele järgneb uimastiennetuse valitsuskomisjoni korraline nõupidamine käesoleva aasta mais.

Siseministeerium on ette näinud konkreetseid sammud ennetustegevuste paremaks korraldamiseks Eestis. Selleks on tellitud kontseptsioon, mis pakub võimalikke mudeleid, kuidas esmatasandi ennetustegevusi ellu viia ja rahastada. Jätkatakse ka tõenduspõhiste ja parimatel praktikatel põhinevate ennetusprogrammide elluviimist ja rahastamist ("Tark vanem", VEPA käitumisoskuste mäng ning programmid SPIN, KiVa, STEP, MARAC jt). Programmidest rohkem: <https://www.siseministeerium.ee/et/siseturvalisuse-valdkond/ennetustegevus/ennetuskampaaniad-ja-programmid>.

Siseministeerium ei toeta pöördumise punktides 1–3 toodud ettepanekuid, kuid tegeleb pöördumise punktides 4–5 väljatoodud probleemide lahendamise oma valdkonnas.

2. Sotsiaalministeerium

Sotsiaalministeerium ei toeta kanepi legaliseerimist mõnuainena. Sotsiaalministeeriumi arvates ei ole otstarbekas muuta peale alkoholi ja tubaka legaalseks veel kolmas uimasti. Praegu ei suudeta piisavalt ohjeldada alkoholi ja tubaka tarvitamist (sh vähendada nende ainete kättesaadavust alaealistele) ega küllaldaselt minimeerida sellest tulenevaid kahjusid ühiskonnale. Sellepärast ei pea Sotsiaalministeerium õigeks liberaliseerida veel ühe sõltuvust tekitava aine kasutamise.

Meditsiinis on kasutusel kannabinoide sisaldavad ravimid ning neid on võimalik patsientidele välja kirjutada ka Eestis. Eestis ei ole ühelgi kannabinoide sisaldaval ravimil praegu müügiluba, ükski tootja ei ole seda ka taotlenud ning seetõttu tuleb neid ravimeid taotleda müügilooma ravimite üldise taotlemise korra alusel. Sotsiaalministeerium on hakanud tööle selle kallal, et patsient saaks edaspidi lihtsamini ja kiiremini taotleda müügilooma ravimeid (sh kannabinoide sisaldavaid ravimeid). Selleks on asutud protsessi lühendama ja kaotama sealt tarbetuid etappe.

Uimastite üledoosidest põhjustatud surmade ennetamisel on kõige edukamad järgmised meetodid:

- a) kasvatada teadlikkust üledoosidega kaasnevatest riskidest;
- b) tõkestada opioididele juurdepääsu;

- c) tagada juurdepääs sõltuvusravi, rehabilitatsiooni ja kahjude vähendamise teenustele.

Sotsiaalministeeriumi prioriteetsed tegevussuunad teenuste arendamisel on järgmised:

1. Opioidisõltuvuse asendusravi elukohajärgse kättesaadavuse laiendamine ning peale metadooni muude ravimite (nt buprenorfiin kombineerituna naloksooniga) kasutuselevõtt riiklikult rahastatud raviprogrammides. Lisaks on vaja hakata integreeritud ravi (asendusravi ja antiretroviirusravi) pakkuma teistes Eesti piirkondades peale Tallinna.¹
2. Statsionaarse võõrutusravi pakkumine Ida-Virumaal ja Lõuna-Eestis.²
3. Spetsiifiliste ravi- ja nõustamisteenuste osutamine kanepi- ja amfetamiinisõltlastele. See ei eelda uute teenuste väljatöötamist, vaid ennekõike teistes riikides juba kasutatavate programmide kohandamist ja teenuse osutamist olemasolevate raviteenuste baasil (psühhiaatriline abi, psühholoogiline nõustamine).
4. Nõustamisteenuste, sealhulgas tagasilanguse ennetamise eesmärgiga teenuste regionaalse kättesaadavuse parandamine.
5. Kahjude vähendamise teenuste kvaliteedi parandamine, tagades täiendavaid süstimistarvikuid (filtrid jm) ning parandades teenuse geograafilist kättesaadavust.³
6. Turvalise süstimise ruumide avamise otstarbekuse analüüs.⁴
7. Narkomaaniaravi andmekogu isikustamine, mis loob ka paremad võimalused ravi jälgimiseks.

Sotsiaalministeerium ei välista uute teenuste – nn heroini asendusteraapia ja turvalise süstimise ruumide – väljaarendamist, kuid eelnevalt parandatakse olemasolevate teenuste kättesaadavust ning nende kvaliteeti. Heroini asendusteraapiat on Euroopas edukalt rakendanud riigid, kus on sõltlastele mõeldud tervishoiu- ja sotsiaalteenuste võrgustik hästi välja arendatud ning piisavalt pakutakse muudel ravimitel põhinevat asendusravi (ennekõike metadoonil põhinevat ravi). Eesti ei ole seda taset veel saavutanud. Oluline on välja tuua, et siiani on farmakoloogilise heroini põhised asendusravi edukalt rakendatud heroinisõltuvuse, mitte fentanüülisõltuvuse ravis. Eestis on heroini süstivate inimeste osakaal väga väike, kõige levinum kuritarvitatav opioid on fentanüül.

Samuti peab Sotsiaalministeerium oluliseks ennetustööd lasteaedades ja haridusasutustes, kus kujundatakse tervet psühhosotsiaalset keskkonda ning tervislikke eluviise. Oluline on ka töö noorte ja lastega tegelevate täiskasvanutega.

Seega ei toeta Sotsiaalministeerium pöördumise punktides 1–3 tehtud ettepanekuid ning tegeleb samamoodi nagu Siseministeerium pöördumise ülejäänud punktides väljatoodud probleemide lahendamisega.

¹ Ambulatoorse opioidisõltuvuse asendusravi ja integreeritud opioidisõltuvuse asendusravi ja ARV-ravi kättesaadavuse parandamiseks on 2017.–2020. aasta riigi eelarvestrateegiasse esitatud lisataotlused 201 980 euro ulatuses

² Statsionaarse võõrutusravi osutamiseks Ida-Virumaal on 2017–2020. aasta riigi eelarvestrateegiasse esitatud lisataotlus 90 000 euro ulatuses

³ Kahjude vähendamise teenuse (süstlavahetus- ja nõustamisteenus) geograafilise kättesaadavuse tagamiseks on 2017.–2020. aasta riigi eelarvestrateegiasse esitatud lisataotlus 160 000 euro ulatuses

⁴ See on uimastitarvitamise vähendamise poliitika valge raamatu ning rahvastiku tervise arengukava üks tegevustest ning planeeritud Sotsiaalministeeriumi 2017. a tööplaani

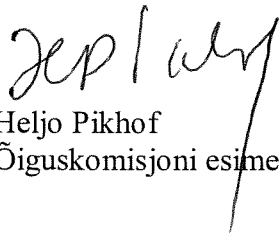
Sotsiaalministeeriumi arvates võiks Justiitsministeerium kaaluda arsti ettekirjutuseta uimastite (sh kanep) tarvitamise või väikeses koguses ebaseadusliku valmistamise, omandamise või valdamise eest aresti mõistmise võimaluse kaotamist ning asendamist sobivas sotsiaalprogrammis osalemisega. Ettepaneku rakendamise eeldus on muidugi sobivate sotsiaalprogrammide olemasolu.

3. Justiitsministeerium

Justiitsministeerium ei toeta kanepi legaliseerimist. ÜRO 1961. aasta narkootiliste ainete ühtne konventsioon ning 1971. aasta psühhotroopsete ainete konventsioon ei võimalda kanepi tarvitamist legaliseerida. 9. veebruaril toimunud arutelul märkis justiitsminister Urmas Reinsalu, et alates 2015. aastast on ka kinnipeetavatel võimalus saada sõltuvusravi. Nende ravis osamine on vabatahtlik. Samuti jäi kõlama mõte, et Justiitsministeerium tegeleb karistuspoliitika kujundamisega ka NPALS-i §-s 15¹ sätestatud väärteokoosseisu osas.

Justiitsministeerium, Sotsiaalministeerium ning Siseministeerium jätkavad ühiselt tegutsemist, tegeldes nii ennetusega kui ka narkootikumide ebaseadusliku tarvitamise tõttu tekkinud probleemide lahendamisega. Portugali eeskujul on plaanis juhtprojekt, mille eesmärk on asendada narkootikumidega seotud väikese süüteo toimepanija karistus sobivas sotsiaalses programmis osalemisega, st väärteomenetlus lõpetatakse ja inimene hakkab osalema sobivas programmis.

Lugupidamisega,

Heljo Pikhof
Õiguskomisjoni esimees

Raini Laide
6 31 64 50 raini.laide@riigikogu.ee